

I. MECLİSTE ERGANİ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ¹

Öğr. Gör. İzzettin BEŞTAŞ²

ÖZET

16 Mart 1920’de İstanbul’un resmen işgali ve Son Osmanlı Mebusan Meclisi’nin lağvedilmesi üzerine uzun süredir Anadolu’da amacını gerçekleştireceği meclisi açma imkânına kavuşmuştur. Mustafa Kemal Paşa, seçimlerin nasıl, ne zaman ve hangi usullerle yapılacağı, kimlerin seçilmesi gerektiği ve biran önce Ankara’ya ulaşmaları konusunda teknik çalışmayı bitirip, livalara talimatnameyle bildirmiştir. Bu çağrıya ülkenin dört bir yerinden yurtsever Anadolu halkı heyecanla karşılık vermiştir. Bu yerlerden birisi de bildirimizin konusu olan Ergani’dir. Her livadan 5 üyenin seçilmesi emri gereğince Ergani Livasından da Mehmet Emin Bey (GİRAY), İbrahim Hakkı Bey (AKGÜN), Mahmud Bey (SİĞNAK), Rüştü Bey (BULDUK), Ali Sırrı Bey (ÖZATA), Ahmet Nüzhet Bey (SARAÇOĞLU), Memduh Bey, Ali Şefik Bey, Kadri Bey, Kazım Vehbi Bey (ORAL) ve Salih Bey Milli Mücadelenin ağır sorumluluğunu başarıyla yerine getiren I. Mecliste Ergani’yi temsil etme onuruna erişmişlerdir. Yeni Meclise Ergani adına ancak 6 vekil iştirak etmiş, 5 vekil ise çeşitli nedenlerden ötürü ya istifa ermişler, ya da vekillikleri iptal edilmiştir. Birinci Dönem vekillerinden sadece Kazım Vehbi Bey -ki, I. Dönem Seçim Sonu mazbatasının tanziminden önce istifa etmişti- dışında Ergani’nin son kez bağımsız bir liva olarak seçimlere girdiği II. Dönemde TBMM’de I.Dönem vekillerinden hiçbiri yer almayacaktır. Bu araştırmamızda 1920-1923 arasını kapsayan I.Meclis döneminde Ergani milletvekillerinin Meclis İçi faaliyetlerini irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal, Milli Mücadele, TBMM, Ergani Milletvekilleri, I. Meclis

DEPUTIES OF ERGANI AND THEIR ACTIVITIES

ABSTRACT

On March 16, 1920, after the official occupation of Istanbul and the abolition of the last Ottoman Parliament, a long time in Anatolia, he had the opportunity to open its assembly in order to fulfill his purpose. Mustafa Kemal Paşa, after concluding technical works on the issue of how, when and in what ways the elections were to be held, who should be elected and those elected to reach Ankara immediately, informed provinces with regulation. This call was met with excitement by patriotic Anatolian people from all over the country. Ergani, which is the subject of our study, is one of these places. According to the order of the five members from each provinces to be elected, Mehmet Emin Bey (GİRAY), İbrahim Hakkı Bey (AKGÜN), Mahmud Bey (SİĞNAK), Rüştü Bey (BULDUK), Ali Sırrı Bey (ÖZATA), Ahmet Nüzhet Bey (SARAÇOĞLU), Memduh Bey, Ali Şefik Bey, Kadri Bey, Kazım Vehbi Bey (ORAL) ve Salih Bey from the province of Ergani had the honor of representing Ergani in the First Assembly which successfully fulfilled the overwhelming responsibility of the National Struggle. However, 6 deputies took part in the new Assembly on behalf of Ergani, and 5 deputies either resigned or their representation annulled for a variety of reason. Except for Kazım Vehbi Bey, who was one of the first term deputies, resigned before the issuance of the end of the First Period Election minutes, none of the deputies from the First Assembly representing Ergani, which participated in the election as an independent province for the last time, would take part in the Turkish Grand National Assembly. In this study, we will examine the parliamentary activities of the deputies of Ergani in the First Assembly during the period between 1920-1923.

Keywords: Mustafa Kemal, National Struggle, Turkish Grand National Assembly, Ergani, 1nd Assembly.

¹ Bu Makale 27-29 Nisan 2019 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen ASEAD 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ibestas@pau.edu.tr

GİRİŞ

Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti temsilcisi Salih Paşa'yla Amasya'da varılan protokole göre Kasım 1919'da başlayan seçimler iki buçuk ayda tamamlanmış ve 168 vekil seçilmeye hak kazanmıştır. 12 Ocak 1920'de açılan Son Osmanlı Mebusan Meclisi, 28 Ocak 1920'deki gizli oturumda Misak-ı Milli kararı almış ve bu karar 17 Şubat 1920'de Meclis Başkanı Şeref Bey tarafından açıklanmıştır. Misak-ı Milli'nin içeriği ve özellikle “ulusal ve ekonomik gelişmemizi sağlamak ve devlet işlerini günün kurallarına uygun düzenli yönetimle çevirmeyi başarabilmek için her devlet gibi, bizim de bu gelişmemizi sağlarken tam bağımsızlığa ve özgürlüğe sahip olmamız yaşamamızın ve varlığımızın hareket noktasıdır. Bu nedenle siyaset, adalet, maliye alanlarıyla diğer alanlardaki gelişmemize engel sınırlamalara karşıyız” yazılı altıncı madde İstanbul'daki işgal kuvvetlerinin büyük tepkisine yol açmıştır. 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal eden İtilaf kuvvetleri Mebusan Meclisi üzerinde de baskılarını arttırmışlardır. Aralarında Rauf; Vasif, Faik ve Meclis Başkanı Şeref Bey'in de bulunduğu çok sayıda vekil tutuklanıyor. Bunun üzerine milletvekilleri 18 Mart 1920'de son toplantısında; “her şeyden önce düşünce özgürlüğüne ve vicdan bağımsızlığına dayanması gereken bu kutsal görevin güven içinde yapılmasını sağlayacak bir durumun yaratılmasına kadar Genel Kurul toplantılarının ertelenmesini teklif ederiz”³ önergesi sunuyorlar. Oybirliğiyle önerge kabul ediliyor. Böylece son Osmanlı Meclis-i Mebusan-ı yirmi dört oturum yaşadıktan sonra tarihe karıştı.⁴ Bu gelişme Mustafa Kemal'e uzun süredir İstanbul dışında daha uygun, daha özgür koşullarda kendisinin yön vereceği bir Meclisin açılması fırsatını sağladı. Meclis-i Mebusan'ın kapanmasından sonra Mustafa Kemal'in “yeni seçim talimatını” alan valiler, mutasarrıf ve kolordu komutanları hazırlıklarını tamamlayarak, daha önce kararlaştırıldığı üzere her ilden seçilen vekilleri 23 Nisan 1920'de açılacak Büyük Millet Meclisi'ne uğurladılar. Büyük Millet Meclisi kararlaştırıldığı gibi 23 Nisan 1920 Cuma günü açıldı.⁵

19 Mart 1877'de Osmanlı ülkesinin dört yanından gelen rengârenk bir heyetle⁶ açılan ilk Osmanlı parlamentosunun bir benzeri 23 Nisan 1920'de Ankara açıldı. Ülkenin dört bucağından gelen yurtsever vekiller; herhangi bir siyasi partiye mensup olmamanın da serbestliğiyle Meclis'te oldukça etkin olduklarını görmekteyiz. Türkiye Devleti'ni kuran Birinci TBMM, yürütme karşısında teslimiyetçi olmamış, tersine rekabetçi ve tartışmacı bir çizgi izlemiştir.⁷

³ Tefik Çavdar, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, imge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara 2008, s.206

⁴ A.g.e s.206

⁵ A.g.e s.209

⁶ İlber ORTAYLI, ilk Osmanlı Parlamentosunun Yapısında Eyalet İdare Meclislerinin Etkisi, “*Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı*” Haz. Siyasal İlimler Dergisi, s.433

⁷ Rıdvan Akın, TBMM Devleti (1920-1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet erkleri ve İdare, İletişim Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2001, s.28

I. Meclis güç koşullarda işgallere direnişi örgütlemiş ve işgalci güçleri ülkeden çıkaran meclis olmanın haklı gururunu taşımıştır. Araştırmamızın konusunu teşkil eden Ergani Livası⁸’ndan da ismi zabıtlara geçen 11 vekilden 5 tanesi TBMM oturumlarında hem bölgelerini ilgilendiren, hem de ülkeyi ilgilendiren özellikle de işgallere karşı direnişle ilgili kararlara iştirak etmişlerdir. Birinci TBMM’nin kaç mebustan oluştuğu sorunu öteden beri tartışmalı bir konu olagelmiştir. Değişik kaynaklarda farklı sayılardan söz edilmektedir. Birinci Meclis üyelerinden Ali Fuat Cebesoy bu sayının 337 olduğunu öne sürerken, bir başka mebus Mazhar Müfit Kansu, meclis’e 399 mebusun katıldığını, Meclis’e katılmayan 38 mebusla birlikte toplam sayının 437’ye ulaştığını söylemiştir.⁹ Bu sayıyı farklı gösteren başka örnekler de var. Bu farklılığın oluşumunda 1. TBMM üyelikleri için yapılan seçimler dönemin olağanüstü koşulları nedeniyle aynı anda yapılamamış, seçimlerin tamamlanması uzun süre almıştır. Bazı livalarda seçimler Meclis’in açıldığı 23 Nisan 1923’ten önce sonuçlanırken, bazı seçimler TBMM açıldıktan sonra tamamlanabilmiştir. Dolayısıyla seçilen ve TBMM’ye katılan mebuslar aynı anda değil, farklı tarihlerde Ankara’ya gelmiştir.¹⁰ Kanaatimizce TBMM mazbata tanzim kayıtları-zabıt ceridelerinin yanı sıra, dönemin maaş, harcırah, tahsisat, emeklilik işlemlerini içeren mali kayıtlarının incelenmesi sayı konusundaki ihtilafı çözmeye yardımcı olur.

TBMM 1. DÖNEM ERGANİ MİLLETVEKİLLERİNİN ÖZGEÇMİŞİ VE FAALİYETLERİ

TBMM kayıtlarında ismi geçen 11 şahıstan 5’inin meclis çalışmalarına iştirak ettiğini tespit ettik. Bu vekiller şunlardır:

1. Ali Sırrı Bey (ÖZATA)
2. Mahmud Bey (SİĞNAK)
3. Mehmet Emin Bey (GİRAY)
4. Rüştü Bey (BULDUK)
5. İbrahim hakkı Bey (AKGÜN)

Kayıtlarda ismi geçtiği halde çalışmalara katılmayan vekiller de şunlardır:

1. Ali Şefik Bey
2. Ahmet Nüzhet Bey (SARAÇOĞLU)
3. Kâzım Vehbi Bey (ORAL)
4. Kadri Bey
5. Memduh Bey
6. Salih Bey

⁸ Liva: Eski Osmanlı idare teşkilatında kaza ile vilayet arasında bulunan bir idare makamı. Buna sancak da denirdi. Daha geniş bilgi için Mehmet Ali Ünal, Osmanlı Tarih Sözlüğü, Paradigma yayınları, I. Baskı Ekim 2011, s.432.

⁹ Ahmet Demirel, Birinci Meclis’te Muhalefet (İkinci grup), İletişim yayınları, I. Baskı Ocak 1994, s.86

¹⁰ A.g.e, s.87

İbrahim Hakkı Bey (AKGÜN)

Palu - 1889, Mehmet (Raif) - Nazlı - Diyarbekir Sultanisi - Palu Mal Müdürlüğü Kâtibi, I. Dünya Savaşında Doğu Cephesi Yedek Nakliye Subayı, II. Genel Meclis Üyesi - I. Dönem Ergani Milletvekili - Evli, 1 Çocuk, Ölüm Tarihi: 04.08.1956 ¹¹

İbrahim Hakkı Bey'in birinci Meclis'te 2 Takrir (önerge), 4 Teklif ve 1 Söz Alma olmak üzere toplam 7 faaliyette bulunduğu tespit ettik. **İlk faaliyeti** Ankara'da vurguncu ve karaborsacılığın önlenmesine dair "*Ankara'da bir meni ihtikâr komisyonu teşkiline dair*" önergedir. ¹²

İkinci faaliyeti; "*Mebuslukla memurluğun içtima etmesine dair*" tekliftir. Ancak teklif reddedilmiştir. ¹³ Günümüz vekillerinin süper emeklilikleri yanı sıra, önceki çalışma geçmişlerinden kazandıkları emekli maaşıyla çifte emekliliklerini düşününce, eski vekillerin durumuna üzülmemek elde değil.

Üçüncü faaliyeti; "*23 Nisan 1336 tarihinden mukaddem derecatı muhtelifde mahkûm olan eşhasın aflarına dair (2/442)*" bir af teklifi. Ancak bu af teklifinin içeriği ve akıbetine dair bir bilgiye rastlanamadı.

Dördüncü faaliyeti; "*Teftişe çıkan ziraat memurlarının harcırahlarının istirdadına dair*" dir. Dilekçenin içeriği şöyledir: **Riyaseti Celileye Mütemadi köylerde harcırah alıp ziraat yapılmadığı halde sahte rapor veren ziraat memurlarının harcırahlarının istirdadını teklif ederim, Ergani Hakkı** ¹⁴ Maalesef iş yapmadığı halde, formalitelerle yapmış gibi göstermek ve bundan haksız kazanç elde etmek bürokrasimizin bugün de devam eden bir yanlış geleneği!

Beşinci ve Altıncı faaliyeti TBMM Sitesinde mükerrer yazılmış olup, "*Jandarma Umum Kumandanlığının Meclis âzalarından biri tarafından idaresine dair*" dir. Ancak meclis Başkanı; "*Umum Jandarma Kumandanlığının Meclisten bir âza tarafından tedviri hakkındaki teklifin şayanı müzakere olmadığına dair Lâyiha Encümeni mazbatası* ¹⁵yla bu teklif müzakereye gerek görülmeden reddedilmiştir.

¹¹ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.25

¹²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=80&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=10&v_birlesim=025 (Erişim Tarihi: 20.03.2019)

¹³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=390:391&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=10&v_birlesim=039 (Erişim Tarihi: 20.03.2019)

¹⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=397&sayfa_no_son=398&sayfa_no=398&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=18&v_birlesim=016 (Erişim tarihi: 30.03.2019)

¹⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=120:121&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=19&v_birlesim=024 (Erişim tarihi: 30.03.2019)

Yedinci ve son faaliyeti; “*Meclis Kütüphanesinden Meclis haricine kitap verilmemesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle*” söz alarak,

HAKKI B. (Ergani) — Kitap okumayacak mıyız?

Diye tepki gösterir. Ancak bazı vekiller karşılık verir:

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Efendim, git de oku orada, kütüphane istiap ediyor ve eder.¹⁶

NO	Ana Başlık	Özet Bilgi	Cilt	Birleşim	Sayfa	Tarih
1	Takrir (önerge)	<i>Ankara’da bir meni ihtikâr komisyonu teşkiline dair</i>	10	25	80	25.04.1337
2	Teklif	<i>Mebuslukla memurluğun içtima etmesine dair</i>	10	39	390-391	18.06.1337
3	Teklif	<i>23 Nisan 1336 tarihinden mukaddem derecatı muhtelifede mahkûm olan eşhasın aflarına dair (2/442)</i>	-	-	-	-
4	Takrir (önerge)	<i>Teftişe çıkan ziraat memurlarının harcırahlarının istirdadına dair</i>	18	16	397-398	28.03.1338
5	Teklif	<i>Umum Jandarma Kumandanlığının Meclis azasından birisi tarafından idare edilmesine dair (2/503)</i>	-	-	-	-
6	Teklif	<i>Jandarma Umum Kumandanlığının Meclis azalarından biri tarafından idaresine dair (2/503)</i>	19	24	120-121, 125-126	11.04.1338
7	Söz Alma	<i>Meclis Kütüphanesinden Meclis haricine kitap verilmemesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle</i>	27	194	397	17.02.1339

¹⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=357&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=27&v_birlesim=194 (Erişim tarihi: 30.03.2019)

Mahmud Bey (SİĞNAK)

Secadet Doğum Tarihi:1866, Doğum Yeri: Fenak Baba Adı: Mehmet, Anne Adı: Ayşe Bağdat Rüştüyesi –Fransızca, Arapça - Edebiyat, Matematik - Çiftçi, Vakıflar Muhasebecisi ve Müdürü - I. Dönem Ergani Milletvekili - Evli, 4 Çocuk. Ölüm Tarihi: 12.12.1942¹⁷

Mahmud Sığnak'ın TBMM Birinci Dönemde 1 Takrir ve 4 Tekliften müteşekkil 5 faaliyetini tespit ettik.

Birinci faaliyeti; Riyaseti Celileye Halk Hükümeti tesisi suretiyle mevaddı esasiye ve mevaddı idariyede icra kılınan tadilat esbabı mucibesini izah sadedinde Mazbata Muharriri İsmail Suphi Beyin Heyeti Umumiyyede vaki olan izahatının muhiti millide neşri pek çok fevaidi temin edecektir. Bu bahse ait zabıt hulasasının tabı ve neşrini temif ederiz. Ergani Oltu Mahmut Rüstem Kastamonu Genç Dr. Suat, Hamdi Muş, Mersin Rıza, Siirt Mustafa Sabri (Muvafık sesleri)

REİS — Efendim, şu takriri kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmuştur, Efendim, zannedersem rüfekayı kiram, istiklal mahkemelerine intihap edecekleri azaların pusulalarını hazırlamıştırlar. (Hazır ettik sesleri) Şimdi esami okunacak ve herkes reyini atacak.¹⁸

İkinci faaliyeti; 2. — Ergani Mebusu Mahmut ve Sırrı beylerin 311 ve 312 tevellütlülerin terhisine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası

REİS — 311 - 312 tevellütlü efradın terhisi hakkında Ergani Mebusu Mahmut Beyin teklifinin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası vardır. (Zamanı değil sesleri) Layiha reddi mutazammın olduğu için okutturacağım.¹⁹

Üçüncü faaliyeti; Ergani livasının kaza halinde Elâziz vilâyetine ilhakıyla yerine Oğuz ismiyle bir kaza teşkili hakkında teklifin içeriğine rastlanılmadı.

Dördüncü faaliyeti; Palu kazası merkezinin diğer muvafık bir mahalle nakli hakkında...

2. — Ergani Mebusu Mahmud Beyin, Palu kazası merkezinin diğer muvafık bir mahalle nakli hakkında takriri.

¹⁷ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

¹⁸https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=448:449&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=100 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

¹⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=160&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=090 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

REİS — Palu kazası merkezinin diğer muvafık bir mahalle nakli hakkında Ergani Mebusu Mahmud Beyin Dâhiliye Vekâletinden temenni tavrı var. Dâhiliye Vekâletine havale ediyorum.²⁰

Beşinci faaliyeti; Ergani livası merkezının Palu'ya nakli hakkında (2/647)

7. — Ergani Mebusu Mahmud Beyin, Ergani livası merkezının Palu'ya nakli hakkında kanun teklifi ve Dâhiliye Encümeni mazbatası

REİS — Ergani livasının Palu'ya nakli hakkında Dâhiliye Encümeni mazbatası var, Dâhiliye Vekâletine gönderiyorum.²¹

Mahmud Bey'in bu girişiminin sonuçsuz kaldığı anlaşılmaktadır.

NO	Ana Başlık	Özet Bilgi	Cilt	Birleşim	Sayfa	Tarih
1	Takrir (önerge)	<i>Teşkilâtı Esasiye kanun lâyihası münasebetiyle İsmail Subhi Beyin beyanatına ait zaptın muhiti millîde neşrine dair</i>	5	100	448-449	20.11.1336
2	Teklif	<i>311 ve 312 tevellütlülerin terhisi hakkında (2/116)</i>	5	90	160	25.10.1336
3	Teklif	<i>Ergani livasının kaza halinde Elâziz vilâyetine ilhakiyle yerine Oğuz ismiyle bir kaza teşkili hakkında (2/543)</i>	-	-	-	-
4	Teklif	<i>Palu kazası merkezının diğer muvafık bir mahalle nakli hakkında</i>	26	163	54	27.12.1338
5	Teklif	<i>Ergani livası merkezının Palu'ya nakli hakkında (2/647)</i>	27	194	360	17.02.1339

²⁰https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=54&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=26&v_birlesim=163 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

²¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=360&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=27&v_birlesim=194 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

Rüştü Bey (BULDUK)

Doğum Yeri: Palu – Doğum Tarihi: 1874, Baba Adı: Necip – Anne Adı: Kadriye - Rüştiye - Müstantik (Sorgu Hâkimi), Çiftçi - Osmanlı Meclis-i Mebûsân IV. Dönem, Ergani Mebusu - I. Dönem Ergani Milletvekili - Evli, 5 Çocuk. Ölüm Tarihi: 1924²²

Rüştü Bulduk Bey'in TBMM Birinci Dönemde 1 Teklif ve 4 Söz Almadan oluşan 5 faaliyetini tespit ettik.

Birinci Faaliyeti; 3. Ergani Mebusu Rüştü Beyle rüfekasının, Palu kazasının liva haline ifrağına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/209 M.)

REÎS — Palu kazasının müstakil liva haline ifrağı hakkındaki teklifin şayanı müzakere olup Dâhiliye Encümenine havalesine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, tensip buyurursanız Dâhiliye Encümenine havale edelim. (Muvazene-i Maliyeye de sesleri) Muvazene-i Maliyeye tabiatıyla gidecek efendim.²³

İkinci Faaliyeti; 20.12.1336 tarihli Söz Alma usulüdür. Vekilimiz burada; RÜŞTÜ B. (Ergani) — Şu kürsü-i hitabete ilk suudumdan ve milyonlarca halkın vekili olmak dolayısıyla Heyeti Celilenin mehabeti fevkalâdesi karşısında cidden mahcup oluyorum. Hakanım affını rica ederim. Efendiler! Teşkilât-ı esasiye kanunu lâyihasının bir kaç maddeden ibaret olduğu malûmdur Milyonlarca halkın umuru idaresini temsil eden şu kanunun • esas ittihaz edildiği de müsellemdir. Binaenaleyh, bu esasattan hariç olmayarak bir takım kanunların tanzimi tabii olduğundan, kanunu mezkûrun mevaddı umumiyesi derununda milletin hukuku hürriyetini ve İslâm'ın tenvirini cami fıkralar da vardır. Umumuna hata nazariyle bakmak hakikaten hatadır. Son derece tefekkürler neticesi olarak gayet hakimane kaleme alman bu kanun, milletin şimdiki irfan ve izanından bir kaç derece balater olmasından buna tezyil olunacak kavaninin ebeveyni bulunmasından dolayı ruhu milletle 'alâkadar olan şu kanunu mühimmin çirkin fıkraları da vardır. Tenasübündeki noksanlarından dolayı nevzatın da hasta olması lâzım gelir. Çünkü eğri defterden doğru çizgi çıkmaz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgat) — Madde hakkında söylenecek iken heyeti umumiye hakkında söyleniyor.

RÜŞTÜ B. (Ergani) — Heyeti umumiye hakkında arz edeceğim.

²² TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

²³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=436&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=7&v_birlesim=140 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

REİS — Heyeti umumiyesi kabul, edilmiştir. Heyeti umumiyesi hakkında söz maddeler bittikten sonra olabilir, Maddeye dair mütalâanız varsa buyurunuz.

RÜŞTÜ B. (Ergani) — Maddeye dair mütalaam yoktur, heyeti umumiyesi hakkında söyleyeceğim.

REİS — Heyeti umumiyesinin müzakeresi hitam bulduktan sonra söylersiniz; efendim. Meclisimizde ekseriyet kalmadı. Fakat müsaade buyurun, bu müzakeredir. Maddeyi reynize vazedeceğim zamanda ekseriyete bakarız, Şimdilik müzakereye devam edelim. Söz alanlar söyleyecek.²⁴

Üçüncü Faaliyeti; Frenginin meni ve tahidi sirayeti hakkındaki Kanun münasebetiyle sözleri...

Rüştü B. (Ergani).— Efendiler, frenginin men’i hakkındaki kanunlarımızın ve şimdi bu kürsüde beyan edilen mesailin esasatı hakkında birtakım söz söylemek istiyorum. Esasen Türkiye’de ika edilen bir illetin mebdei düşünülürse kanunlarımızın, noksanından zuhura geldiği hakikaten meydana aleniyette tezahür eder. Fakat esasen düşünülürse zani ve zaniyenin recmi hakkındaki kanunun refinden dolayı, bu kanunu ilâhinin ihmalinden dolayı bu kadar meselenin zuhur ettiği güneş gibi tecelli eder. Bunun men’i arzu olunursa emri ilâhi mucibince (zani ve saniye) hakkındaki emri ilâhî²⁵ tatbik edilmelidir. Bunun tatbiki tedavisine kâfide her iki suretini de kâfi olduğu bedihi olduğundan dolayı bu surette teklif ederim.

Dr. Abidin B. (Lazistan); — Arkadaşlar, Rüştü Bey’in dediği mesele-i tıbbiye öyle değildir. “Zani zaniye başka efendiler. Frengi bütün ensale intikal edebilen büyük bir felâket ye hastalıktır. Bu hastalığın tedavisi güçtür. Binaenaleyh bunun tedabirine tevessül etmek lâzımdır ki, neslimizi tamamen kurtaralım. Arkadaşlar, gençlik saikasıyla sağlam ve en asil ve en kibar ailelerin evlâtları evleninceye kadar cezasını çektikleri birtakım hatayada bulunuyorlar. Bunlar bir mikrobu alıyorlar ve bu mikrobu asıl kendi malı meşru bir aileye telkih yani’ aşıyorlar ve bunlardan çıkan evlâtlar (roz ö sifilitik) yani’ frengi çiçeği vârisi oluyorlar. Evlatlar sakat olarak çıkıyor. Bahusus en ziyade (gonokok)ve saire gibi en adi bir belsoğukluğuyla evlâtları kör oluyor.²⁶

Dördüncü Faaliyeti; Palulu Faris Ağanın affına dair Kanun münasebetiyle...

RÜŞDÜ B. (Ergani) — Bendeniz buna vâkıfım. Arz edeyim. Bu adam (Gene) de mevkuftu, bir katil maddesinden dolayı. Sonra Seferberlik oldu, istida etti. Bu kanundan istifade ederek hapisten çıktı ve hizmeti askeriyesinde de bulundu.

²⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=451&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=117 (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

²⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=35:36&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=7&v_birlesim=122 (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

²⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=35&sayfa_no_son=36&sayfa_no=36&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=7&v_birlesim=122 (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

Geçenlerde bilmem ne esbab üzerine tekrar takibata başladılar. Kendi de her gün merkeze gelir giderdi. Şimdi her ne esbaba mebni ise tevkif ettiler. Tekrar teşebbüs etmişse bilmiyorum.²⁷

Beşinci Faaliyeti; Muaveneti İçtimaiye Müdüriyeti Umumiyesinin 1338 senesi bütçesi münasebetiyle...

RÜŞDÜ B. (Ergani) — Efendim bu fasıl 4.800 lira idi. Bu 5.024 lira nereden oldu».

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinop) — Efendim; İzmir, Bursa, Trakya'daki teşkilât da ilâve edildiğinden dolayı oldu.²⁸

NO	Ana Başlık	Özet Bilgi	Cilt	Birleşim	Sayfa	Tarih
1	Teklif	<i>Palu kazasının liva haline ifrağına dair (2/209)</i>	7	140	436	30.01.1337
2	Söz Alma	<i>Teşkilâtı Esasiye Kanunu münasebetiyle sözleri</i>	6	117	451	20.12.1336
3	Söz Alma	<i>Frenginin meni ve tahidi sirayeti hakkındaki Kanun münasebetiyle sözleri</i>	7	122	35-36	26.12.1336
4	Söz Alma	<i>Palulu Faris Ağanın affına dair Kanun münasebetiyle</i>	13	95	163	17.10.1337
5	Söz Alma	<i>Muaveneti İçtimaiye Müdüriyeti Umumiyesinin 1338 senesi bütçesi münasebetiyle</i>	24	126	170	25.10.1338

Mehmet Emin Bey (GİRAY)

Palu - 1865, Hacı Osman - Emine - Palu Rüştüyesi - Ermenice, Kürtçe, Zazaca - Palu Belediyesinde Kâtip ve Tapu Memuru, Belediye Reisi, Müdâfaa-i Hukuk Teşkilatında görev yaptı - I. Dönem Ergani Milletvekili, Evli, 3 Çocuk. Ölüm Tarihi: Şubat 1925²⁹

Mehmet Emin Giray; TBMM I. Dönemde 4 Takrir, 2 Tahrir-i Sual ve 8 Söz Alma Olmak üzere toplam 14 faaliyette bulunmuştur. Bu haliyle Ergani vekilleri içinde niceliksel olarak en başarılı vekil diyebiliriz.

²⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=163&sayfa_no_son=163&sayfa_no=163&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=13&v_birlesim=095 (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

²⁸https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=170&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=126 (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

²⁹ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

Birinci Faaliyeti; Sicilli Nüfus Kanununun 41, 42 ve 43. maddelerinin tadiline dair kanun münasebetiyle sözleri;

MEMET EMİN B. (Ergani) — Efendiler, yüz para nüfus tezkeresi harcının beş kuruş olmasında bir beis yok. Yalnız bizim daire-i intihâbiyemizde (Ergani, Mardin) bir kaç nahiye vardır ki 1321 den şimdiye kadar tahrir görmemiştir. Bugün elli haneli, yüz haneli, beş yüz haneli bir köyde ya iki veya üç tahrir görmüş kimse var. Eğer Maliye vekili varidatın tezyidini arzu ediyorsa tahrir emrini versin ve tahrirden sonra bu suretle varidat arttıkça haydi bir adamdan beş kuruş, yedi buçuk kuruş alınsın. Fakat zaten beş haneli bir köyde, ya beş veya on nüfus var. Tahriri nüfus yapılacak olursa bundan hem ciheti askeriye istifade eder, hem de Maliye... Siverek sancağı da öyle... Umumiyetle hiç bir tahrir görmemiştir. Bendeniz daire-i intihabiyemde olan yerleri söylüyorum. Tahriri nüfus yapılmalı. Bundan hem Hazine istifade eder, hem ciheti askeriye istifade eder, hem de oraların, bugünkü gündeki nüfus mevcudeleri de görünür ve anlaşılır.

ATIF B. (Beyazıt) — Kendileri yazılmaz ki.

MEHMET EMİN B. (Devamla) — Yazılmak arzu eden çok adam vardır. Fakat ne çare ki, mümkün olmuyor. Onun için bendeniz tahriri nüfusu da teklif ederim.

MALİYE V. FERİT B. (İstanbul) — Efendim, Malûmu âliniz, Maliyenin nüfus evrakında olan alâkası, cemi varidat değildir. Biz eğer iyi kâğıt üzerine bu nüfus evrakını yaptırıp nakliyesiyle vesaire masarifi ile beş kuruşa çıkarabilirsek büyük bir nimettir. Onun için on kuruş demiştik ki mesele hallolsun ve iyi bir surette tabettirebilelim diye.. Yani bu bizim üzerimizde bir külfet halindedir, başka bir şey değildir. Dâhiliye vekâleti elbette Emin Beyin mütalâatını nazarı itibara alarak tahrir muamelâtına teşebbüs ederler. Bu, yalnız malî nokta-i nazardan değil, bilhassa umumî ve inzibatî nukatı nazardan da elzem bir şeydir. Dâhiliye vekâleti bunu elbette nazarı dikkate alır. Bendenize ait olan bir mesele değildir. Eğer teklifimiz veçhile Heyeti aliyenizce on kuruş olarak kabul edecek olursanız³⁰

İkinci Faaliyeti; Zonguldak memurini maaşatına zamaim icrasına dair kanun münasebetiyle sözleri...

EMİN B. (Ergani) — Efendiler memurini hususiye maaşatının tesviyesine bütçemizin müsait olmadığını birinci celsede Maliye vekili Beyefendi buyurmuştu. Şimdi Zonguldak vesair memurlara zammı maaş teklif olunuyor. Vilâyat-ı Şarkıye’de idare-i umumiyeden maaş alan memurların bile maaşları muntazaman verilmiyor, istifaya mecbur oluyorlar. Bu nasıl olur? Binaenaleyh teklif olunan bu zammın katiyen reddini Heyeti aliyeden istirham ederim. (Pek muvafık sesleri).³¹ Zonguldak’taki memurlara zam önerisi Mehmet Emin Bey ve bazı vekillerin itirazına rağmen, yöredeki pahalılık ve özel koşullar ileri sürülerek kabul edilmiştir. Bir tarafta maaş alamayan memurlar, öte taraftan maaşına zam alanlar, ülkemizdeki pek çok tutarsızlığa yakın geçmişten çarpıcı bir örnektir.

³⁰https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=95&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=104 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

³¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=291&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=111 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Üçüncü Faaliyeti; Azayı kiramdan Bazılarına mezuniyet itasına dair Divanı Riyaset kararı münasebetiyle sözleri...

EMİN B. (Ergani) — Bundan üç dört vilâyet mutazarrır oluyor. Mazereti meşruası olursa uzun boylu.³²

Burada çeşitli nedenlerle Meclis açılışına katılamayan vekillerin tahsisatının kesilmemesi için söz almış ve mazeretli vekillerin haklarının verilmesi üzerine bir tartışma yaşanıyor.

Dördüncü Faaliyeti; Seyahat vesikası usulü hakkındaki istizah tavrı münasebetiyle sözleri...

EMİN B. (Ergani) — Efendiler! Bu Ankara 'da bir tüccar vardır, belediyenin üst tarafında bir tüccardır. Namı Bekir Efendi, (işitmiyoruz sadaları) Ankara'nın belediye dairesi civarında Tüccar Bekir Efendi vardır. Bundan kırk gün evvel İstanbul'a gitmek üzere buraya müracaatında bin lira nakit vermezseniz sizi bırakmayız demişler. Sonra burada Nazır Bey arkadaşımızla beraber mevzu bahis oldu, polis müdürü vasıtasıyla Dâhiliye vekiline arz edildi. bu adamı bıraktılar. Tuttular bu adama bir vesika verdiler ki İstanbul'a git diye. Gitti, şimdi gelmiş. Samsun'a gittiği vakitte Samsun'da her halde vesikasına bakıldı ve kabul edildi, hüviyeti de malûm oldu. İstanbul'a gitti malı aldı, yine Samsun'a geliyor, Samsun'da yine bu adamı tutmuşlar, içeriye sokmuşlar ve Dâhiliye vekâletinden emir olmadıkça göndermeyiz demişler. Ortağı Dâhiliye nazırına, Umuru hukukiyeye müracaat ediyor. Bu gibi haller olur mu? Paşa Hazretleri'nin buyurdıkları gibi o hüviyeti malûm olmayan bir adamı (10) günde (15) günde alıkoyabilirler. Fakat hüviyeti malûm, tüccar vesaire gibi olursa bunlar (5-10) gün içinde kalırsa ne kadar mutazarrır olacaklardır.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir — Yetmiş sene kalsın, ne olacak?

VEHBÎ Ef. (Konya) — (Yahya Galib Beye hitaben) : Bunlar lâzım değil mi Beyefendi, bunlar lâzım değil mi?

YAHYA GALİB B. (Devamla) — Gitmesin ticarete.

EMİN B. Ergani (Devamla) — Gitmesin demek olur mu? Bu adam dükkânını kapasın ticaretten elini çeksın. Bu olur mu? Pekiyi efendiler! Geçen gün biz meni müskirat hakkında bir kanun yaptık. Bu kadar da Hazineyi mutazarrır ettik. Şimdi belediye dairesinin karşısında-, gözümüzün önünde okkası üç yüz kuruşa müskirat satıyorlar. Polisler maaş alıyor, polis memurlarına bu kadar zam oldu. Hani bunların icraatı? Buna yazık değil mi? millet bu günkü günde bir kanun yaptı, onun ahkâmı icra edilmeyecek mi? maksat polislerin meselesi, polislerin devamı. Polisler madam ki, bihakkın maaş alıyorlar, tüccara da gözlerini açsınlar, başka cihetlerde de açsınlar.

³²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=460&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=118 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Bugün on milyona yakın Hazineyi ızrar ettik ki İslâmiyet dairesinde bu mesele ilerlesin diye. İşte Hükümetin karşısında söylüyorum. Kaç tanesini tuttular? Kaç tane adamdan ceza aldılar? (80-90) tane sokakta geziyorlar. (Sadede sadaları) sadet harici değil. (Feyzi Efendi (Malatya) ya hitaben) senin işine, geliyor, öyle mi? ³³

Beşinci Faaliyeti; Frenginin meni ve tahdidi sirayeti hakkındaki kanun münasebetiyle sözleri..

EMİN 6. (Ergani) — Diyorsunuz ki, kadınlar olsun, erkek olsun muayeneye tabi. Bu tezevvüç eden kadın olsun, erkek olsun muayeneye tabi tutulması pekâlâ çok iyidir. Lakin bundan ön beş gün evvel bendeniz Ankara kadısının yanında oturuyordum. Yozgat ahalisinden Mehmet ağa namında birisi geldi. Elinde bir ilmühaber var, Hâkim Efendi kendisine rapor getirmişsiniz dedi. Evet getirdim. Sıhhiye müdürü kerimemi muayene etmek için bir defa benden üç yüz yetmiş kuruş aldı. Bir daha üç yüz yetmiş beş kuruş aldı, bir daha dört yüz kuruş aldı dedi. Eğer böyle kasaba ahalisinden üç defa ücret alınırsa vay fukaranın, köylülerin başına neler gelecek. Ankara ahali bugün burada, Büyük Millet Meclisinin bulunduğu yerde olduğu halde Sıhhiye müdürü onlardan üç defa ücret alırsa muayene için, bu vicdan mıdır Buna Sıhhiye Vekâletinin nazarı dikkatini celp ederim. (Sadede sesleri). Bu sadettir efendim. Bir adamdan üç defa para alınmaz efendim. Merhamet ediniz, bir defa alınır. (Devam, devam sesleri). SİHHÎYE VEKİLİ Dr. ADNAN B. (İstanbul) — Bir defa da alınmaz.

EMİN B. (Ergani) — Devamla: Üç defa alınmıştır.

SİHHÎYE VEKİLİ Dr. ADNAN B. — Efendim, söyler misiniz bana kim olduğunu ³⁴

Altıncı Faaliyeti; Teşkilâtı Esasiye Kanunu münasebetiyle sözleri..

MEHMET EMİN B. (Ergani) — Fransa'nın yaptığı şeyi biz yapamayız. Fransa bizim düşmanlarımızdır. Fransa hâinane olarak dinimize; vatanımıza taarruz eden bir düşman olduğundan onu kabul edemeyiz. Tatbik edemeyiz.

MAHMUT ESAT B. (Devamla) — Efendim, Hazreti Peygamber diyor ki; ilim düşmanlarınızda dahi olsa alınır. (Bravo alkışlar). İlimin memleketi yoktur. (Bravo sadaları). Binaenaleyh hukuku âmme ulemasından (Dögi) bunu uzun uzadıya müdafaa etmiş ve meslekî temsil bir memlekette tatbik edilmedikçe Monteskiyö'nün eski nazariyeleri ile müşavere usulüyle parlâmentarizm usulü ile memleketin bihakkın müdafaa olunamayacağını beyan eylemiştir. Yalnız buna karşı verilen cevaplar, meslekî temsilde memleketin bazı tabakasının Meclise girmemesi tarzında cereyan etmiştir. Fakat esas itibariyle hakkı teslim olunmuştur. ³⁵

³³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=473&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=118 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

³⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=39:40&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=7&v_birlesim=122 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

³⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=306&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=7&v_birlesim=134 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Yedinci Faaliyeti, Umum Jandarma Kumandanlığı 1336 senesi bütçesinde münakale icrasına dair kanun münasebetiyle sözleri...

EMİN (Ergani) — Efendim adam vardır ki harcırahını almış da gitmemiştir. Kefil de yoktur. HAMDÎ NAMİK B. (Devamla) — Hakikaten Vehbi Efendinin buyurdıkları gibi böyle harcırah almış ve mahalli memuriyetlerine azimet etmemiş memurlar varsa, Emin Beyin buyurdıkları gibi, isimlerini bildirsınler. Dâhiliye Vekâletini muaheze edelim. Yoksa ‘böyle burada sellemehüselâm memura para verilmez demek doğru değildir ve buyurdular ki: memurlar hayatında bu kadar para görmemişlerdir. Memurlar böyle aç, çıplak, dağdan inmiş adamlar değildirler. Belki ondan daha fazla para görmüşlerdir.

VEHBÎ Ef. (Konya) — Beyefendi sekiz yüz, bin lira alıp yiyor, yatıyor. Ben biliyorum.³⁶

Sekizinci Faaliyeti; Palu merkeziyle nahiyelerinde mektep açılmasına dair

1. Ergani Mebusu Emin ve Hakkı Beylerin, Palu merkezi ile nahiyelerinde mektep açılmasına dair takrirleri
2. REİS — Palu merkezinde ve nahiyelerinde mektep küşadına dair Ergani Mebuslarının takriiri vardır, Tensip buyurursanız Maarif Vekâletine havale edelim. (Münasip sesleri). İtiraz yok. Binaenaleyh, Maarif Vekâletine havale ediyoruz.³⁷

Dokuzuncu Faaliyeti; Elâziz-Palu-Kiğı tarihinin tamir ettirilmesine dair...

1. Ergani Mebusu Emin Beyin, Elâziz Palu-Kiğı tarihinin tamir ettirilmesine dair takriiri

REİS — Evrakı varideden Elâziz-Palu Kiğı tarihinin inşasına başlanılması hakkında da mevzu olmazsa o mesele hakkındaki müzakere mürtefi olur. Binaenaleyh ruzname-i müzakereye dâhil olmalıdır. Binaenaleyh Makamı Riyasetten rica ediyorum. Evvelce mevkii müzakereye konmuşken her ne sebeple teehhüre uğramış kısımların tekrar ruznameye ithal ve eksik olanlar her şeyden evvel peyderpey ikmal edilsin.³⁸

Onuncu Faaliyeti; Palu kazasının livaya tahviline dair kanun lâyihası münasebetiyle...

EMİN B. (Ergani) — Mazbatanın aleyhinde söyleyeceğim efendim. Muhterem efendiler, Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince - ki bu teşkilâtı esasiye kanunu Meclisi Âlinizden çıkmıştır - Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince Meclisi Umumi kararı ile Palu, Dersim, El âziz’e merbuttur. Palu El aziz’e merbut olduğundan dolayı sevkül ceşş noktasından 360 kurası 9 nahiyesi vardır. Efendime söyleyeyim, 9 nahiyeden ibaret olduğuna göre. (Ayak patırtıları) Şimdi bizim 85 imza ile vermiş olduğumuz teklifi kanunimiz buradadır. Rica ederim okunsun. Biz ne Ergani livasının feshi taraftarıyız, ne de Genç’in ilgası taraftarıyız.

³⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=378&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yi li=&v_cilt=7&v_birlesim=138 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

³⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=269&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yi li=&v_cilt=8&v_birlesim=152 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

³⁸https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=233&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yi li=&v_cilt=9&v_birlesim=012 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Bizim teklifi kanunimizde Palu'nun Elâziz'in murakabesi altında bulunmasını katiyen istemiyoruz. Mazgirt, Çarsancak kazalarının Palu'ya raptına Meclisi Umumice de karar verilmiştir. Biz de bu karar mucibince teklif ettik, Lâyiha Encümenine gitti ve Lâyiha Encümeninden Dâhiliye Encümenine havale edildi. Evvelki Dâhiliye Encümeninde tensip buyruldu. Heyet-i Vekileye gitti. Aldığımız malûmata göre Ergani livasını güya feshetmişler, hâlbuki bendeniz Ergani'nin mebusu olduğum için hiç bir vakit Ergani livalığının feshi ve lağvı taraftarı değilim, sevkül ceşş nokta-i nazarından... Varidatı belegan mabelâğ Palu'yu idare ediyor. Binaenaleyh Palu'nun livaya tahvilinde iki senelik masrafını ahalisi deruhte ve temin edecektir ve bunun teminini bendenizde demlide ediyorum. Çünkü buranın dört tane madeni vardır. Bakır madeni, gümüş madeni, gaz madeni, vardır. İsterseniz İktisat Vekilinden sorunuz. Bu liva haline ifrağ edilecek olursa bu madenler behemehâl Hazineye bir varidat getirir. Bunun için maruzatım budur, bunun 9 nahiyesi 360 küsur kurası vardır. Dâhiliye Encümeni kararında diyor ki: Dersim, Palu, Mazgirt, Çarsancak bunların araları birbirleriyle açıktır. Evet, ben de Kürt olduğum için bunu bilirim. Yalnız Palu ile açık değildir. (Şiddetli, gürültüler) Efendiler, siz bu Dersim meselesini biliyor musunuz? Mazgirt, Çarsancak 1333 senesinde... (Biz biliriz, sadaları)

REİS — Dersim meselesini söyleme, efendim.

EMİN B. (Devamla) — 1333 senesinde Mazgirt kazasına, Dersimlilerin taarruzunda ora kaymakamının çoluk çocuk ve çocuğuyla birlikte kesildiğini biliyorsunuz. Bu, kuyut ile sabittir. (Rica ederiz, sadede, sesleri) Sadettir, efendim.

REİS — Efendim sadet değildir. Rica ederim ve hem de Dersim meselesi yoktur, ondan bahsetmeyiniz.

EMİN B. (Devamla) — Çarsancak ve Mazgirt Palu'ya altışar saattir. Dersim Kürt'tür, bunlar ise Türk'tür, onun için bunlar imtizaç edemez. (Gürültüler ve ayak patırtıları)

BİR MEBUS BEY — Reis Bey rica ederim, burada Kürt meselesi filân yoktur. (Emin Beye hitaben) Rica ederim söylemesini bilmiyorsunuz, aşağıya ininiz.

EMİN B. (Devamla) — Kürt demiyorum ve size de anlatamıyorum bir türlü, efendim. Dersim'de Mazgirt'in. (Gürültüler) rica ederim, niye bağırıyorsunuz. Burada gelir söylersiniz. Ben söyleyeceğim ve siz de dinlemek mecburiyetindedesiniz. Ben diyorum ki, bu iki kazanın Palu'ya münasebeti vardır, Palu'da, efendim sevkül ceşş noktasından mühimdir. Binaenaleyh ne Ergani livasının feshi taraftarıyım ve ne de Genç'in lağvı taraftarıyım. Bugün Palu'nun varidatı belegan mabelâğ kifayet eder, bunun için encümen reisi de gelir izahat versin. Bugün Palu ahalisi Palu'nun livaya tahvili halinde iki senelik masrafını taahhüt ediyorlar. Sözlerim bundan ibarettir.³⁹

³⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=128&sayfa_no_son=129&sayfa_no=128&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=10&v_birlesim=026 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Onbirinci Faaliyeti;

Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid ve İdare-i Mahalliye Müdürü Münir Beylere verilen harcırahlara dair sualine Dâhiliye Vekili Ali Fethi Beyin şifahi ve tahrirî cevapları

4. — Ergani Mebusu Emin Beyin Dâhiliye Müsteşarı Hamit ve İdare-i Mahallî Müdürü Münir beylere verilen harcırahlara müteallik soru takriri Dâhiliye Vekâletine havale «edilmiştir. Birinci Reisvekili Kâtip Hasan Fehmi Mahmud Said Haydar

REİS — Zaptı sabık hulâsası hakkında mütalâa var mı? Zaptı sabık aynen kabul olundu. ⁴⁰

10. — Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid ve İdare-i Mahalliye ve İdare-i Umumiye-i Vilâyat Müdürü Münir beylere verilen harcırahlara dair suali ve Dâhiliye Vekili Ali Fethi Beyin tahrirî cevabı

REİS — Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid ve İdare-i Umumiye-i Vilâyat Müdürü Münir beylerin verilen harcırahlarına dair soru takririne Dâhiliye Vekâleti cevap veriyor. Hamid Beyin harcırah almadığını ve Münir Beye verilen harcırah muamelesinin derdesti ikmal bulunduğunu yazıyor. Emin Bey söz istemiyorsunuz? Yoksa cevabı kâfi mi görüyorsunuz!

EMİN B. (Ergani) —• Bendenizin takririm bu yoldadır. Evet, Müsteşar Hamid Beyle Münir Bey yüz lira almışlardır. Müsaade buyurun efendim.

REİS — Müsaade buyurun beyim. Esbabı mucibesini arz ettiniz. Şifahi cevap mı istiyorsunuz? EMİN B. (Devamla) — Evet şifahi cevap istiyorum. ⁴¹

8. — Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid ve İdare-i Mahalliye Müdürü Münir beylere verilen harcırahlara dair sualine Dâhiliye Vekili Ali Fethi Beyin şifahi cevabı

DÂHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Efendim Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid Beyle, İdare-i Umumiye Müdürü Münir Beye verilen harcırahlara dair bir soru takriri vardır, tahriren cevap vermiştim, fakat şimdi şifahen cevap vermeye mecburum.

EMİN B. (Ergani) — Vazgeçiyorum. (Vazgeçmiştir sadaları)

DÂHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Hamid Beye harcırah verilmemiştir. Münir Bey hakkında da muamele yapılmış ve harcırahi iade etmiştir. Diğerlerine yapılan muameleden müstesna bir muamele yapılmamıştır. ⁴²

⁴⁰https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=129&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=107 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁴¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=315&sayfa_no_son=316&sayfa_no=316&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=116 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁴²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=248&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=15&v_birlesim=136 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Onikinci Faaliyeti, Murad nehri üzerindeki harap köprünün tamir ettirilmesine dair...

1. Ergani Mebusu Emin Beyin, Murad nehri üzerindeki harap köprünün tamir ettirilmesine dair takriri.
2. REİS —Murad nehri üzerindeki köprünün tamiri lüzumuna dair Ergani Mebusu Emin Beyin temenni takriri var. Nafia Vekâletine havale ediyoruz. ⁴³

Onüçüncü Faaliyeti; Nikel meskûkâta dair

1. Ergani Mebusu Emin Beyin, nikel meskûkâta dair takriri
2. REİS — Nikel meskûkâta dair Ergani Mebusu Emin Beyin temenni. ⁴⁴

Ondördüncü Faaliyeti; Tediye edilmeyen memur maaşlarına dair sual münasebetiyle...

MEHMED EMİN B. (Ergani) — Bendeniz arz edeyim. Bitlis, Van İstinaf Âzası Mahmud Nedim Beyden aldığım mektubu okuyayım. Diyor ki, beş, altı aydır maaş almıyoruz. Beş, altı aydır maaş almamışlar.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. — Müsaade buyurun efendim, oraya iki defa muaveneti nâkdiyede bulduk, Bir defa on beş bin lira, bir defa da yirmi beş bin lira gönderdik. Ve bunu göndereli daha yirmi gün olmadı.

MEHMED EMİN B. (Ergani) — 18 Kânunuevvel 1338 tarihli, aldığım mektupta yazıyor ki,... (Göndermiş sadaları)

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. — Efendim şimdiki halde elimde bulunan sual takrirleri bu kadardır. ⁴⁵

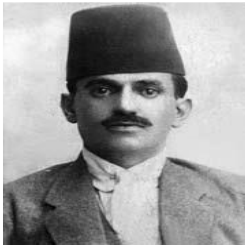
⁴³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=53&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=123 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁴⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=257&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=129 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁴⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=418&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=26&v_birlesim=176 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

NO	Ana Başlık	Özet Bilgi	Cilt	Birleşim	Sayfa	Tarih
1	Söz Alma	<i>Sicilli Nüfus Kanununun 41, 42 ve 43. maddelerinin tadiline dair kanun münasebetiyle sözleri</i>	6	104	95	28.11.1336
2	Söz Alma	<i>Zonguldak memurini maaşına zamaim icrasına dair kanun münasebetiyle sözleri</i>	6	111	291	09.12.1336
3	Söz Alma	<i>Aza-yı kiramdan bazılarına mezuniyet itasına dair Divanı Riyaset kararı münasebetiyle sözleri</i>	6	118	460	21.12.1336
4	Söz Alma	<i>Seyahat vesikası usulü hakkındaki istizah tahriri münasebetiyle sözleri</i>	6	118	473	21.12.1336
5	Söz Alma	<i>Frenginin meni ve tahdidi sirayeti hakkındaki kanun münasebetiyle sözleri</i>	7	122	39-40-45	26.12.1336
6	Söz Alma	<i>Teşkilâtı Esasiye Kanunu münasebetiyle sözleri</i>	7	134	306	17.01.1337
7	Söz Alma	<i>Umum Jandarma Kumandanlığı 1336 senesi bütçesinde münakale icrasına dair kanun münasebetiyle sözleri</i>	7	138	378	26.01.1337
8	Takrirler	<i>Palu merkeziyle nahiyelerinde mektep açılmasına dair</i>	8	152	269	17.02.1337
9	Takrirler	<i>Elâziz-Palu-Kiğı tarikinin tamir ettirilmesine dair</i>	9	12	233	26.03.1337
10	Söz Alma	<i>Palu kazasının livaya tahviline dair kanun lâyihası münasebetiyle</i>	10	26	128-129	28.04.1337
11	Tahriri Sualler ve Cevaplar	<i>Ergani Mebusu Emin Beyin, Dâhiliye Müsteşarı Hamid ve İdare-i Mahalliye Müdürü Münir Beylere verilen harcırahlara dair sualine Dâhiliye Vekili Ali Fethi Beyin şifahi ve tahriri cevapları</i>	14 14 15	107 116 136 110	129 315-316 248 205	03.11.1337 24.11.1337
12	Takrirler	<i>Murad nehri üzerindeki harap köprüünün tamir ettirilmesine dair</i>	24	123	54	
13	Takrirler	<i>Nikel meskûkâta dair</i>	24	129	257	30.10.1338
14	Söz Alma	<i>Tediye edilmeyen memur maaşlarına dair sul münasebetiyle</i>	16	176	418	18.01.1339

Ali Sırrı Bey (ÖZATA)

Çemişgezek - 1884, Hasan Rıza – Güllü - Sultânî - Maliyeci – Birecik Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi, Çemişgezek ve Mazgirt Tahsil Memuru, Ovacık İlçesi Mal Müdürü,

Siverek Tahsil Memuru, Lice, Direk, Nusaybin ve Çermik, Mal Müdürü - I. Dönem Ergani Milletvekili -Pozantı İstiklâl Mahkemesi Üyesi - Evli, 2 Çocuk. Ölüm Tarihi: 20.02.1936⁴⁶

Ali Sırrı ÖZATA'nın TBMM Birinci Dönemde 7 Takrir, 4 Teklif ve 1 Tahriri Suallere Verilen Cevaplar olmak üzere toplamda 12 faaliyette bulunduğunu tespit ettik.

Birinci Faaliyeti; Ergani Livası merkezinin Osmaniye'ye nakliyle ve Palu'nun liva haline ifrağına dair...

1. — Ergani Mebusu Sırrı Bey'le rüfekasmm Ergani livası merkezinin Osmaniye'ye nakline, Palu'nun liva haline ifrağına dair takriri.

REÎS — Efendim, Ergani mebuslarının bir takriri var, okunacak:

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine Ergani mutasarrıflığının merkezi olan Maden kasabası hasbelmevki her türlü terakkiyat ve inkişafatt istidadından mahrum bir köy halindedir. Binaenaleyh, merkezi livanın buradan her türlü erbabı inkişafı muhtevi olan Osmaniye'ye nakli ve kezalik gayet mühim olan Çönköş (Çüngüş) nahiyesinin kaza haline ifrağı ve Madenin de kazaya tenzili ve Lice kazasının dahi ilâvesiyle üç kazalı yeni bir liva teşkili asayiş ve iktisat nokta-i nazarından pek elzemdir. Bu suretle ahalinin tabayii ve arazinin vaziyeti itibariyle esasen Ergani ile bir münasebeti tabiiyesi bulunmayan, üç yüz altmış karyeyi haiz olan ve Erzurum, Van, Bitlis vilâyetlerinin vasatında ve mezkûr mahallere giden caddenin güzergâhında bulunan Palu kazasının dahi müstakil bir liva haline ifrağı, Çarsancak*, Çapakçur (Bingöl) kazalarının Dersim ve Genç sancaklarından fekki irtibatıyla bu livaya raptı ve Palu dâhilinde iktisat, sekene ve kasabaca müsait vaziyette olan Sivan ve Karaligân nahiyelerinin de bir kaza haline getirilerek bu suretle üç kazayı haiz yeni bir livanın teşkili, halkın Hükümetle olan işlerinde naili suhulet olmalarını tem'in ve mahal-i mezkûrenin esbabı terakkiyat ve inkişafatını derece ulâda tatmin edeceği na kabili istibattı bulunmuş ve⁴⁷ geçen şehri Ağustos gayelerinde bu husus Dahiliye vekâletince dahi mahallinden istilam edilerek bu baptaki muktazi sureti rapten takdim kılınan Palu kazası meclisi idaresinin mazbatasında dermeyan edilen mütâlâat ile teyit kılınmış olmasına binaen Ergani livası merkezinin bervechi maruz Osmaniye'ye nakli ve teşkilâtı cedide üzerine nüfus ve varidatının iki misli terakki edeceği şüphesiz bulunan Palu'nun dahi liva haline ifrağı hususunun acilen tensip buyrulmasını arz ve teklif eyeriz.⁴⁸

Teşrinievvel 1336 Ergani madeni M. Vehbi, Muş Rıza, Genç Ali Haydar Ergani Mebusu Sırrı, Tokat Mustafa, Mardin Derviş

⁴⁶ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

*Çarsancak; merkezi Peri olmak üzere, Mazgirt, Pertek ve Sağman'dan oluşan kaza. İsmi Akpazar olarak değiştirilen Çarsancak, bugün Tunceli iline bağlı bir beldedir.

⁴⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=40&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=082 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁴⁸https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=40&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=082 (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

İkinci Faaliyeti; Vekâletlerce tayin edilen memurine ait cetvelin bir an evvel Meclise gönderilmesine dair...

3. —Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının vekâletlerce tayin edilen memurine ait cetvelin biran evvel Meclise gönderilmesine dair tavrı.

REÎS — Efendim, Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının bir tavrı vardır. Hulâsası; evvelce Heyeti Celilenizce taht-ı karara alınan memurin cetvelinin henüz gönderilmediğine dairdir. Temenni eldim Heyet-i Vekileden hemen bir an evvel göndersinler. ⁴⁹

Üçüncü Faaliyeti; Kaza malmüdürlerinin tasdik-i memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrasına dair (2/134 M.) Bu teklifin içeriği bulunamadı!

Dördüncü Faaliyeti; Malmüdürlerinin memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrasına dair (2/144 M.)

Bu teklifin de içeriği bulunamadı!

Beşinci Faaliyeti; Ergani Mebusu Sırrı Beyin, Mutasarrıf Fahreddin Bey hakkında Dahiliye Vekâletinden sual tavrı...

REÎS — Ergani Mebusu Sırrı Beyin, mutasarrıf Fahreddin Bey hakkındaki Dahiliye Vekâletinden sual tavrını Dahiliye Vekâletine tebliğ edeceğiz. ⁵⁰

Altıncı Faaliyeti; Büyük Millet Meclisinin tarihi teşekkülü olan 23 Nisan 1336 tarihine kadar derecatı muhtelifde mahkûm olan eşhasın aklarına dair (2/405)

Bu teklifin de içeriği bulunamadı!

Yedinci Faaliyeti; Çemişgezek-Elâziz yolunun tamir ettirilmesine dair..

1, — Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının Palu kasabasındaki Murat köprüsünün tamir ettirilmesine dair tavrı

REÎS — Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının Palu kasabasındaki Murat köprüsünün tamirine dair tavrı. 2. — Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının Çemişgezek-Elâziz yolunun tamir ettirilmesine dair tavrı.

REÎS — Ve yine Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının Çemişgezek-Elâziz tarikinin inşasına dair iki tavrı var. Tavrılar temenni mahiyetindedir (1338) bütçesine bu yollar için para ilâvesine dair Nafia Vekâletine tebliğini temenni ediyorlar. Tensip buyurursanız Nafia Vekâletine havale edelim.

⁴⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=211&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=091 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁵⁰https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=205&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=110 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

1333 senesinde bütçeye ilâvesini nazarı dikkate alsınlar⁵¹ tarafından irtikap edilen bu fecayiın yüzde biri bizim tarafımızdan yapılmış olsaydı, Yunaniler bizim tarafımızdan ufacak bir surette mutazarrır olsaydı, Avrupa efkârı umumiyesi ne kadar galeyana edecekti. Bunun hikmeti, biz davamızı ispat edecek tedabire tevessül etmemenizdir. Garb'ın Şark hakkındaki husumetkârane zihniyetiyle beraber, tenevvür etmiş hakayikperver insanlar da bulunduğu için onların lisanîyle âlemi medeniyete hakayikî neşretmek pek kolayken maatteessüf bundan istifade etmiyoruz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Acaba yanılmıyor musunuz?

SIRRI B. (Devamla) — Hakayikî ifham için bir tedbire tevessül etmiyoruz. Gazetelerimiz susuyor, Avrupa'daki adamlarımız susuyor, Hükümetimiz susuyor. Gönül arzu ederdi ki, bu fecayi şimdiye kadar kitap şeklinde neşredilsin, tedvin edilsin, tesiri olsun, olmasın, Avrupa'ya neşredilsin. Fakat bunlara tevessül etmedik, bütün inşaata karşı sükût ettik, sükûtumuzu itiraf mahiyetinde telâkki ediyorlar. işte vaziyetimizde itirafı cürüm olmamak için biz bunu müdafaa etmeliydik ve Avrupa matbuatında hakayikî neşrine çalışmalıydık. Binaenaleyh Hükümete rica ediyorum. Nasıl bu hakayikî toplamak için ibrazı himmet etmişlerse aynı vaziyetle bu hakayikî Avrupa'ya neşrine çalışsınlar, ancak o vakit ifayı vazife etmiş olurlar. Hiç şüphe yok ki, Misakı Millîmiz dâhilinde sulh yapmak için masa başına, oturduğumuz zaman bir hesap cetveli orta, yere konacaktır. Tarafeyn için bu cetvel mukayese edilecektir. Bizim o vakit kuvvetli söylememiz ve hakkımızı tebyin ve izhar etmemiz için şimdiden bunları bir araya toplayarak âlemi medeniyete neşretmeli, yoksa o zaman sümmedtedarik vücuda getireceğimiz şeyler bir işe yaramaz.

HAŞİM B. (Çorum) — Halife âlemi İslam'a karşı protesto etmeliydi. Âlemi medeniyete değil, âlemi İslam'a ilân etmeliydi.

SIRRI B. (Devamla) — Bu ciheti hassaten hükümetin nazarına arz ederim. Muhterem gazetecilerimizden Ahmed Emin Bey bir makalesinde diyor ki-, harb yalnız muharebe; meydanında kazanılmaz, matbuat âleminde de kazanılmalıdır. Ümidvarım ki onun bu sözünü, benim gibi, erkânı hükümetimiz de okumuşlar ve müstefit olmuşlardır. Çünkü istifade edilmeyecek bir hakikat değildir. Yalnız harb ile iktifa edilmemelidir. Muharebe sahasında yaptığımız fedakârlığın aynı zamanda matbuat sahasında da yapılması lâzım gelir. İşte bu Yunan fecayiinin sureti ikamı Avrupa'ya bildirme! Ve o sahada da alışmak lâzımdır. Bilmem hükümetin nazarı dikkatini celp edebildin mi? İzmit mıntakasında Yunanilerin irtikap etmiş oldukları fecayiden yalnız bir tanesini söylersen sizin daha ziyade teessürünüzü artırmış olurum. O da arkadaşımız Halil İbrahim Efendinin yalnız nefesine ait olmak üzere yüz on bin lira zararı olmuştur. Yalnız bir ferdin bu kadar zararı olursa diğerlerinin de zararını ona göre kıyas ile anlayabiliriz. Mesele tamamen tavazzuh etmişti]-. Tekrar edeceğim: Hükümet eğer bu hakayikî Avrupa'ya isma etmek esbabına tevessül etmezse bütün gayreti beyhudedir. Ancak vazifesini; bunları Avrupa'ya isma çalışmakla yapmış olacaktır.

⁵¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=121&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yi li=&v_cilt=15&v_birlesim=129 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Fethi Beyefendinin malûm olan dirayetlerinden bu noksanın ikmal olunacağını beklemek hakkımızdır. Pontus meselesi hakkında da Vekil Bey lâyıki veçhile beyanatta, bulundular. Ona ilâve edecek bir sözüm yoktur. Fakat onun dahi bir broşür halinde Avrupa'ya neşredilmesinde fevkalâde bir faidei siyasiye, olacağını ve bunun da icrasını bilhassa kendilerinin vazife perverliğinden istirham ederim. (Kâfi sesleri) Ve cevabı maaşşükran kâfi görüyorum.

4. — TEZKERELER 1. — Ergani Mebusu Sırrı Beyle arkadaşlarının, Çemişgezek - Elâziz yolunun tamir ettirilmesine dair temenni takriri ve Nafia Vekâletinin elen mevrut cevabı tezkere.

REİS — Efendim Ergani mebuslarının Elâziz - Çemişgezek tariki hakkındaki temenni takrirlerine Nafia Vekâletinin cevabı okunacaktır.

Riyaseti Celileye Çemişgezek kazasıyla Mamuretülâziz arasındaki tarikin inşasına birkaç sene evvel teşebbüs edilerek dokuz on kilometrelik en müşkül ve sa'bülînşa kısmının tesviyei türabiye ve köprü kısmı gibi inşaatı hitama erdirilmiş ve hattâ bu kısmın tarik boyunca kademe taşları, fehiyye edilmiş olduğu halde seferberlik mâniyasiyle ne o kısmın taş ve kum ameliyatı ferşiyesi ve ne de ⁵² mevkii mezkûrdan su kenarına kadar olan ve gayet basit araziden müruru hasabiyle en sehlilînşa ve nehir sahilini takip etmesi hasebiyle çakıl ve kum tedarikine hiçbir müşkülât bulunmayan diğer kısmının tesviyei türabiyesi ifa ve ikmal olunamayarak alâhalihî terk edilmiştir. Şu hal şimdiye kadar ihtiyar edilmiş olan masarifi mühimmenin hebaen mensura olmasını ve ahalinin çekmekte olduğu mihen ve meşakm temadisini badi olduğundan mezkûr tarikin tesviyei türabiyesi hitam bulan kısmının ameliyatı ferşiyesinin ikmalî, yapılmayan aksamında tesviye-i türabiyesinin icrası zımında takriri âcizanemizin Nafia Vekâletine havalesini teklif eyeriz. Ergani Mebusu Sırrı- Nüzhet Ergani-Hakkı

Nafia Vekâletinin cevabı:

Riyaseti Celileye Elâziz - Çemişgezek tariki turku hususayeden olup inşası mahalli idare-i hususiyesine ait olmakla beraber tariki mezkûrun itmamı inşaatı hakkında vilâyet nezdinde teşebbüsâtı lâzimedede bulunulması ve muktezi tahsisatın 1338 senesi bütçesine vazettirilerek her halde sene-i mezbure zarfında tariki mezkûrun inşası lüzumunun Elâziz Başmühendisliğine işar kılınmış olduğu arz olunur efendim.

24 Kânunusani 1337 Nafia Vekili • Hüseyin Rauf ⁵³

Sekizinci Faaliyeti; Palu kasabasındaki Murat köprüsünün tamir ettirilmesine dair...

İçerik 7. Faaliyetin aynısı...

⁵²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=242:243&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=15&v_birlesim=136 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

⁵³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=242&sayfa_no_son=243&sayfa_no=243&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=15&v_birlesim=136 (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

Dokuzuncu Faaliyeti: Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, mükellefiyeti ziraiye hakkındaki takririnin İktisat Encümenince bir mazbataya raptına dair...

16. —. Ergani Mebusu Sırrı Beyin, Ankara Mebusu Mustafa Efendinin mükellefiyeti ziraiye hakkındaki takririnin iktisat Encümenince bir mazbataya raptı hakkında takriri ve iktisat Encümeni mazbatası

1338 C: 1 REÎS — Mükellefiyeti ziraiye hakkındaki İktisat Encümeni mazbatası var. Ruznameye alıyoruz.⁵⁴

Onuncu Faaliyeti; Ergani Bakır Madeni imtiyazının feshi hakkında (2/598)...

1. — Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının, Ergani bakır madeni imtiyazının feshi hakkında kanun teklifi (2/598)

REÎS — Müsaade buyurunuz. Ergani Mebusu Sim Beyin Ergani bakır madeni imtiyazının feshine dair teklifi kanunisi var. Lâyiha Encümenine havale ediyoruz.⁵⁵

Onbirinci Faaliyeti; Nisabı müzakere Kanununun⁵⁶ 6. ve 8. maddelerinin tadiline dair kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve müstacel ruznameye alınmasına dair (2/665)...

4. — Ergani Mebusu Sırrı Beyle rüfekasının, Nisab-ı Müzakere Kanununun 6. ve 8'nci maddelerinin tadiline dair kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası (2/665) ve müstacel ruznameye alınmasına dair takrir

REÎS — Nisabı müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerini muaddil teklifi kanuni hakkında Kanunu Esasi Encümeni mazbatası var, ruznameye alıyoruz. Aynı zamanda bu lâyihanın müstacelen müzakeresi hakkında arkadaşlarımızın bir takrirleri vardır.⁵⁷

Meclisin Toplanma ve Karar yeter sayısı ile ilgili 18 Sayılı 3 Eylül 1920 tarihli Nisab-ı Müzakere kanunu kabul edilinceye kadar toplantıya katılan üyelerin sayısı dikkate alınarak karar yeter sayısı belirlenmiştir.⁵⁸

Birinci TBMM'de üzerinde en çok durulan kanunlardan birisidir. Uzun süre tartışılmıştır.

⁵⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=338&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=18&v_birlesim=013 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

⁵⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=549&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=140 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

⁵⁶ Nisabı Müzakere Kanunu hakkında daha geniş bilgi için; Rıdvan Akın, TBMM Devleti (1920-1923), ve Ahmet Demirel, Birinci Meclis'te Muhalefet kitaplarına bkz.

⁵⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=482:483&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=27&v_birlesim=199 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

⁵⁸ Akın, s.70

Onikinci Faaliyeti; Nisab-ı müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerinin tadiline dair (2/665)...

7. — Ergani Mebusu Mahmud Beyin, Ergani livası merkezinin Palu'ya nakli hakkında kanun teklifi ve Dâhiliye Encümeni mazbatası

REİS — Ergani livasının Palu'ya nakli hakkında Dâhiliye Encümeni mazbatası var, Dâhiliye Vekâletine gönderiyorum.⁵⁹

1	Takrirler (önergeler)	<i>Ergani Livası merkezinin Osmaniye'ye nakliyle ve Palu'nun liva haline ifrağına dair</i>	5	82	40	13.10.1336
2	Takrirler	<i>Vekâletlerce tayin edilen memurine ait cetvelin bir an evvel Meclise gönderilmesine dair</i>	5	91	211	
3	Teklif	<i>Kaza malmüdürlerinin tasdiki memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrasına dair (2/134 M.)</i>	-	-	-	-
4	Teklif	<i>Malmüdürlerinin memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrasına dair (2/144 M.)</i>	-	-	-	-
5	Tahriri Sualler ve Cevaplar	<i>Ergani Mebusu Sırrı Beyin, Mutasarrıf Fahreddin Bey hakkında Dahiliye Vekâletinden sual takriri</i>	14	110	205	14.11.1337
6	Teklif	<i>Büyük Millet Meclisinin tarihi teşekkülü olan 23 Nisan 1336 tarihine kadar derecatı muhtelifede mahkûm olan eşhasın aflarına dair (2/405)</i>	15	126	317-326	-
7	Takrirler	<i>Çemişgezek-Elâziz yolunun tamir ettirilmesine dair</i>	15	129	121	17.12.1337
8	Takrirler	<i>Palu kasabasındaki Murat köprüsünün tamir ettirilmesine dair</i>	15	129	121	17.12.1337
9	Takrirler	<i>Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, mükellefiyeti ziraiye hakkındaki takririnin İktisat Encümenince bir mazbataya raptına dair</i>	18	13	38	23.03.1338
10	Teklif	<i>Ergani Bakır Madeni imtiyazının feshi hakkında (2/598)</i>	24	140	549	18.11.1338
11	Takrirler	<i>Nisab-ı müzakere Kanununun 6.ve 8. maddelerinin tadiline dair kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve müstacel ruznameye alınmasına dair (2/665)</i>	27	199	482-486 503-504	26.02.1339
12	Teklif	<i>Nisabı müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerinin tadiline dair (2/665)</i>	27	194	360	17.02.1339

⁵⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=360&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=27&v_birlesim=194 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

TBMM Birinci Dönemde İsmi Kayıtlarda Geçen, ancak Meclis İçi Faaliyetlerine rastlamadığımız Ergani milletvekilleri şunlardır:

Ali Şefik Bey

I. Dönem Ergani Milletvekili (Mazbatasının tanziminden önce istifa etmiş, yerine Salih Bey seçilmiştir).⁶⁰

Kadri Bey

Osmanlı Meclis-i Mebûsân IV. Dönem Ergani Mebusu - I. Dönem Ergani Milletvekili (Osmanlı Meclis-i Mebûsân'ın 11.04.1920'de kapatılmasından sonra uzun süre TBMM'ye katılmaması üzerine durumu, 24.10.1920'de gizli birleşimde görüşülmüş ve 27.10.1920'de alınan 61 sayılı Kararla, bu tarihten itibaren İstanbul Meclisinden gelen Milletvekillerinin TBMM Üyesi sayılmayacağı kabul edilmiştir. Bu karar doğrultusunda 1. Şubenin adı geçenin Milletvekilliğinin reddi konusundaki 21.12.1920 tarihli Kararı, 10.02.1921'de Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır).⁶¹

Kâzım Vehbi Bey (ORAL)

Maden - 1892, Yusuf (Vehbi) - Güllü - Maden Rüştüyesi - Çiftçi, Öğretmen

Ergani Maden Liva Meclisi 2. Kâtibi, Ergani İdadisi Türkçe Öğretmeni- I. Dönem Ergani Milletvekili (Seçim sonu Mazbatasının Tanziminden önce istifa etmiş, istifa mektubu Genel Kurulunun 02.09.1920 tarihindeki birleşiminde okunup onaylanarak kabul edilmiş, yerine Ali Şefik Bey seçilmiştir.) - Bekâr. Ölüm Tarihi: 16.04.1985⁶²

Memduh Bey: TBMM I. Dönem Ergani Milletvekili (22.08.1920'de Meclise katılmadan istifa etmiş ve yerine Mehmet Emin Bey seçilmiştir)⁶³

⁶⁰ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.25

⁶¹ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

⁶² TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

⁶³ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

Ahmet Nüzhet SARAÇOĞLU

Doğum Yeri: Çemişgezek/Mescit Mah. Doğum Tarihi: 1861, Baba Adı: İsmail Hakkı, Anne Adı: Rahime, Tahsili: Medrese ve Husûsî, Mesleki Durumu: Mülki idare Amiri, Dersim Mukavelât Muharriri (Noter), Kızılkilise, Çemişgezek ve Mazgirt Nüfus Memuru, Nâzımiye İlçesi Âsar Memuru, Çarsancak (Akpazar) İlçesi Âsar-Ambar Memuru, Ovacık Kaymakam Vekili, Vaskovan (Akçapınar), Sin (Geyiksu), Muhundu (Darıkent) Nahiye Müdürü, İringil Bucak Müdürü, Çemişgezek Kaymakam Vekili, I. Dönem Ergani Milletvekili, Evli, 4 Çocuk, Ölüm Tarihi: 12.12.1942

Salih Bey

Müftü - I. Dönem Ergani Milletvekili Meclise gelmeden istifa etmiştir.⁶⁴

SONUÇ

Hiç kuşkusuz bir asrı geride bırakmaya hazırlanan Türkiye Cumhuriyetinin temelleri Birinci TBMM ile atıldı. Bu Meclis üyelerinin tümü tek bir amaç, ülkeyi yabancı işgalinde kurtarmak amacı etrafında tek vücut olarak hareket etmiştir. Bu konuda bir uzlaşma sağlanmış, partileşme ve parti rekabeti ertelenerek ulusal bağımsızlık sorunu ön plana çıkartılmıştır.⁶⁵

Bu çalışmamızın konusunu teşkil eden Ergani Milletvekilleri tıpkı diğer vekiller gibi herhangi bir partiye mensup değillerdi. Bu nedenle daha rahat hareket ettikleri söylenebilir. TBMM’de buldukları 3 yıl süresince Ergani ve çevresindeki Palu, Çemişgezek, Çarsancak, Elâziz/Elazığ, Maden, Dersim/Tunceli vs. yerlerle ilgili yol, köprü onarımları, yeni okullar açılması, bölgede çalışan memurların maaş ve harcırah sorunlarını dile getirme, Ergani ve Palu’yla ilgili idari çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Ergani Milletvekilleri ülkenin diğer yörelerine de kayıtsız kalmayarak, işgal altındaki yurdun kurtarılması yönünde TBMM’de Meclis’in işleyişiyle ilgili Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Nisab-ı müzakere kanunu, TBMM Kütüphanesinin kullanılması, Vekillerin özlük işlemleri, asayiş başta olmak üzere, mali, idari, sosyal, siyasi, hatta frenginin önlenmesi gibi çeşitli sağlık sorunlarına dikkat çekmişlerdir. Şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki, Şark’ın küçük bir ilinin vekilleri gibi davranmayarak, tersine TBMM tarihinin en şanlı meclisinde varlıklarını hissettirmişlerdir.

⁶⁴ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.26

⁶⁵ Demirel, s.13

I. Dönem Ergani vekillerinin tamamının devlet memurluğu geçmişi olduğu, taşra bürokrasisinden geldiği; bazı vekillerin önceden Osmanlı Mebusan Meclisi'nde (IV. Dönem) mebusluk yaptıkları görülmektedir. Bu vekillerden, seçildiği halde Seçim sonu Mazbatasının Tanziminden önce istifa etmiş olan Kazım Vehbi (ORAL) da dahil olmak üzere hiçbiri TBMM II. Dönemde yer almamışlardır. Ergani II. Dönemde 26.06.1926 tarih ve 404 sayılı Resmi Ceride'de 30.05.1926 tarih ve 877 sayılı kanunla Diyarbakır'a bağlı ilçe olmuştur.⁶⁶ Liva/Vilayet statüsünü kaybettiğinden, III. Dönemde Diyarbakır Milletvekilleri Ergani'yi de temsil etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Resmi Belgeler:

TBMM I. Dönem Tutanak Dergisi,

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=1&v_ya_sama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=&v_sb=ERGAN%20&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=43&v_kullanici_id=14333815&v_gelecek_sayfa=1 (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

TBMM Albümü-1920-2010, Editörler: Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, Araştırma: Mehmet Şahin, 1.cilt, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, s.25-26.

Kitaplar:

ÇAVDAR, Tevfik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, imge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara 2008.

ORTAYLI, İlber, İlk Osmanlı Parlamentosunun Yapısında Eyalet İdare Meclislerinin Etkisi, "*Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı*", Haz. Siyasal İlimler Dergisi, Ankara.

AKIN, Rıdvan, TBMM Devleti (1920-1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkları ve İdare, İletişim Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2001.

DEMİREL, Ahmet, *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, İletişim Yayınları, I. Baskı, Ocak 1994.

ÜNAL, Mehmet Ali, Osmanlı Tarih Sözlüğü, Paradigma Yayınları, I. Baskı Ekim 2011.

⁶⁶ TBMM Albümü-1920-1950, 1. Cilt, s. XXI